

درسنامه آشنایی با نهج البلاغه

سید رضا مؤدب

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفی

سرشناسه:	مؤدب، سیدرضا، ۱۳۴۱ -
عنوان قراردادی:	نهج البلاغه. فارسی. برگزیده. شرح
عنوان و نام پدیدآور:	Nhjol-Balaghah. Persian. Selection
مشخصات نشر:	درسنامه آشنایی با نهج البلاغه / سیدرضا مؤدب.
مسئولیت فقهی:	قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
شابک:	۱۱۹ ص: جدول.
وضعیت فهرست نویسی:	۹-۱۱۴-۴۲۹-۶۰-۹۷۸
یادداشت:	فیبا
موضوع:	آبنامہ
موضوع:	علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
موضوع:	نهج البلاغه - نقد و تفسیر
موضوع:	Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah - Criticism and interpretation
شناسه افزوده:	علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.
نهج البلاغه. شرح	
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية
شناسه افزوده:	مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شناسه افزوده:	Almustafa International University Almustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره:	BP ۳۸ / ۰۴۲۳/۸ ۱۳۹۵
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی:	۴۵۰۰۰۴۷

درستانه آشنایی با نهج البلاغه

مؤلف: سید رضا مؤدب

چاپ اول: ۱۳۹۵ش / ۱۴۳۸ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)

• چاپ: نارنجستان • قیمت: ۹۵۰۰۰ ریال • شمارگان: ۳۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- ایران، قم، خیابان معلم عرس (چپه)، نش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵-۹ • دورنگار: داخلی ۱۰۵-۳۷۸۳۹۳۰۹-۹۸
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سفر، سالار، تلک: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، یلاک ۳۰۶، تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

https://telegram.me/pub_almostafa

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و تخصصی نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد.

در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند.

«جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای دکتر سید رضا مؤدب مؤلف کتاب درسمانه آشنایی با نهج البلاغه و تمام ایرانی‌هایی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

مقدمه

محتویت، همواره نمشاید انسان در طول تاریخ بوده و این پیام ماندگار انبیای الهی است که در گوش اعصاب پیچیده انسان را به زندگی جاویدانی دعوت می‌کند. پیامی که در آن به تمامی نیازهای مادی و معنوی انسان و رشد کامل ابعاد وجودی او اندیشیده شده است و رفتی الهی که می‌تواند همه جنبه‌های زندگی انسان را دگرگون ساخته و زندگی جدیدی را پایه‌ریزی کند.

دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ

می‌کوشد با بهره‌گیری از روش‌های نوین فن‌آوری‌های ارتباطات، پیام الهی خاتم پیام‌آوران، حضرت محمد مصطفی ﷺ و پیروان را به بهترین ایشان را در اختیار علاقه‌مندان در هر نقطه خاکی قرار دهد تا سرآغازی برای زندگی الهی و پاک انسان معاصر باشد.

معاونت پژوهشی و تولید دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ

با همکاری گروه‌های علمی و صاحب‌نظران، برای پاسخگویی به نیاز حقیقت‌طلبان و معرفت‌جویان، متون آموزشی و کمک‌آموزشی مورد نیاز را به

زبان‌های مختلف تولید و ترجمه نموده تا در رشته‌های آموزشی مورد استفاده فراگیران قرار گیرند و با توجه به استقبال و درخواست عموم علاقه‌مندان، اقدام به چاپ آن‌ها کرده است.

«خانه‌های خود را دانشگاه اسلامی کنیم»

دانشگاه مجازی المصطفی ﷺ

<http://ou.miu.ac.ir>

www.ketab.ir

فهرست

۱۳	درس اول: کلیاتی از نهج البلاغه
۱۳	مقدمه
۱۴	عنوان نهج البلاغه
۱۵	عصر گردآوری نهج البلاغه
۱۶	۱. تحول سیاسی بزرگ
۱۷	۲. تحول فرهنگی
۲۰	درباره سید رضی رحمته الله علیه
۲۰	۱. جایگاه خانوادگی
۲۰	۲. نبوغ و استعداد
۲۱	۳. فضایل و کمالات
۲۱	۴. مقام علمی و ادبی
۲۳	۵. تألیفات و تصنیفات
۲۴	۶. وفات
۲۹	درس دوم: انگیزه و شیوه گردآوری نهج البلاغه
۲۹	مقدمه
۲۹	انگیزه گردآوری

۳۱	باب بندی نهج البلاغه.....
۳۲	کمیت نهج البلاغه.....
۳۳	کیفیت نهج البلاغه.....
۳۴	۱. واژه ها و مفردات.....
۳۶	۲. ترکیبات و جملات.....
۴۳	درس سوم: کتاب شناسی نهج البلاغه.....
۴۳	مقدمه.....
۴۴	اقسام تألیف نهج البلاغه.....
۴۴	۱. کتاب ذیل نهج البلاغه.....
۴۵	۲. ترجمه نهج البلاغه.....
۴۶	۳. شرح نهج البلاغه.....
۴۸	۴. منتخب نهج البلاغه.....
۴۸	۵. مستدرک نهج البلاغه.....
۴۸	۶. مدارک و اسناد نهج البلاغه.....
۴۹	۷. فهرست و معجم نهج البلاغه.....
۵۰	۸. موضوعات نهج البلاغه.....
۵۰	۹. آشنایی با نهج البلاغه.....
۵۱	۱۰. متفرقات نهج البلاغه.....
۵۷	درس چهارم: هندسه و زیبایی کلام نهج البلاغه.....
۵۷	مقدمه.....
۵۷	هندسه کلام.....
۵۸	۱. زیبایی و ارزش ادبی.....
۶۳	۲. وجوه متعدد.....
۶۵	۳. عمق مطالب.....
۶۶	۴. تأثیر گذاری.....
۶۷	۵. راه گشایی.....

۷۳	درس پنجم: اعتبار روش‌شناسی نهج البلاغه
۷۳	مقدمه
۷۳	اعتبار نهج البلاغه
۷۶	روش‌شناسی نهج البلاغه
۷۷	۱. روش ترتیبی
۷۷	۲. روش تجزیه‌ای
۷۸	۳. روش موضوعی
۸۰	موضوع‌شناسی نهج البلاغه
۸۷	درس ششم: شناختی در عینیت زندگی
۸۷	مقدمه
۸۸	امنیت روحی
۸۹	نفی گردن‌فرازی و گردن‌شی
۸۹	توجیه مسئولیت انسانی
۹۰	وارستگی و پروايشگی
۹۰	عدالت و ظلم‌ستیزی
۹۱	استقامت و پایداری
۹۲	آزادی و آزادی‌گرایی
۹۷	درس هفتم: نیازدگی در نهج البلاغه
۹۷	مقدمه
۹۷	دنیا و نیازدگی
۹۸	۱. منشأ تباهی و ستمگری
۱۰۱	۲. دروغ‌گویی و فریب‌کاری
۱۰۲	۳. تزویر و ریاکاری
۱۰۳	۴. سازشکاری
۱۰۵	تکمله: حق حکومت
۱۰۶	حکومت، هدف یا وسیله

کتابنامه..... ۱۱۳

ضمیمه شماره ۱: فهرست اعلام..... ۱۱۷

ضمیمه شماره ۲: پاسخنامه آزمون‌های چهارگزینه‌ای..... ۱۱۹